

SVAZKY

Ú V A H A S T U D I Í

Bohuslav Brouk

ZÁVAŽNOST OBECNÉHO VZDĚLÁNÍ

Kčs 7.— • Čís. 96.

NAKLADATEL VÁCLAV PETR • PRAHA

ZÁVAŽNOST OBECNÉHO VZDĚLÁNÍ

SVAZKY

ÚVAH A STUDIÍ • ČÍSLO 96.

ŘÍDÍ DOCENT DR. FR. KOVÁRNA

BOHUSLAV BROUK

ZÁVAŽNOST
OBECNÉHO VZDĚLÁNÍ

NAKLADATEL VÁCLAV PETR - PRAHA 1946

Unás je zvykem si stýskat, že se lidem nedostává náležitého odborného vzdělání a že naproti tomu se věnuje přespříliš péče a času vzdělání obecnému. O tom, že nemáme namnoze dosti odborníků, dosti lidí uspokojivou měrou odborně vzdělaných, nelze pochybovat, leč u srovnání s obecným vzděláním jest naše odborná vzdělanost nepoměrně vyšší, značnější. Aby se každému člověku dostalo maximálního odborného vzdělání, jakého mu jest zapotřebí v jeho povolání, bude nutno ještě v mnoha směrech reformovati naše školství, avšak, kdybychom snad chtěli zvyšovat úroveň odborného vzdělání na úkor úrovně obecné vzdělanosti, dopouštěli bychom se trapného omylu, který by se nám zle vymstil.

Naše obecné vzdělání pokulhává zajisté značně za naším odborným vzděláním, a proto, pranířujeme-li již dosavadní stav svého školství, bylo by spravedlivé poukazovati především na jeho nedostatky, na jeho neulěšenost, kterou projevuje s hlediska obecné vzdělanosti. Mnohý z členůůrů snad namítne, že obecné vzdělání nemá té důležitosti jako vzdělání odborné a že se tudíž jeho zanedbávání, lze-li vůbec předpokládat, že jest o ně nedostatečně pečováno, nemusíme nikterak hroziti. Úkolem naší studie je však právě si zevrubně osvětliti nesmírnou důležitost obecného vzdělání a odhaliti jeho dnešní katastrofální nedostatečnost.

Lidé se obvykle domnívají, že obecné vzdělání je pouhou okrasou ducha vzdělanců, kteří ztrávili skoro polovinu svého života ve školách, a vzhledem k nedostatečnosti a pokřivenosti obecného vzdělání, jež jsme v dnešních školách s to načerpali, není se možno tomuto obecně rozšířenému názoru ani mnoho podívat. Chceme-li zpytovati důležitost obecného vzdělání, nesmíme se tedy pochopitelně ohlížet na jeho dnešní formu a pokládat dnes pěstované

obecné vzdělání za uspokojivé, natož pak snad za ideální. Jinými slovy řečeno, svrchovaně důležitý význam obecné vzdělanosti lze postihnout jedině tehdy, uvážíme-li všechny její možnosti, to jest, běheme-li v úvahu její neokleštěnou a maximálně dokonalou podobu a nikoliv snad její zmrzačenou soudobou tvárnost, paskvil, který je nám místo ní vštěpován až dosud ve školách do hlav.

Všechna naše odborná vzdělanost a dovednost má nám být nápomocna k usnadnění a zdokonalení našeho života, a proto jest třeba vychovávat lidi zároveň v řádné světoobčany a nejen v zdatné odborníky: matematiky, strojníky, elektrotechniky, stavitele atd. Žádné podnikání není přece samoučelné, neboť všechny naše akce mají směřovati k dosažení maximálního blahobytu, který bude ovšem nastolen teprve, až se právě naučíme svých odborných znalostí náležitě uplatňovat pro opravdu vhodné účely. I nejfenomenálnější vynález, jakým jest, dejme tomu, uvolnění atomové energie, mohl by se lehce státí mellou lidstva, kdyby se nepatřičně využil, takže pouhé odbornictví je zřejmě leckdy s to přispívati jen k našemu utrpení nebo dokonce i přímo k naší záhubě. O tom, kam až může vésti čistá odbornost, mohli jsme se nejlépe přesvědčit v nacistickém Německu, kde obecné vzdělání bylo potíráno jako zbytečnost, rozleptávající toliko jednotu národa, a kde z lidí byli vychováváni jednostranní odborníci, nemající znáti a chápati nic mimo svůj úzký, velmi specialisovaný pracovní obor. Tak se na příklad stali v Německu z lékařů a mediků mnohonásobní vrazi, kteří pro své odborné, výzkumné cíle usmrcovali nejbrutálnějším způsobem denně tisíce nevinných lidí v koncentračních táborech, atd.

Bestialita jest ovšem jen jedním, třebaže nejextrémnějším scestím, na něž nás je s to zavéstí pouhá odbornost, opomíjení obecného vzdělání. Škody, vzcházející nám z naší nedostatečné obecné

vzdělanosti, jsou tisíceré a jen málokdo si je náležitě uvědomuje, neboť umění žítí se dosud nepřisuzuje skoro vůbec žádná závažnost. Povšechně tkví totiž poslání vážného, cílevědomého obecného vzdělání v kultivovaném způsobu života. Obecným vzděláním se dostává lidem ve všech směrech spolehlivé rukojeti k umění žítí, k lepšímu životnímu slohu, na jehož kvalitě je netušenou měrou závislá šťastnost a blahobytnost jak jednotlivců, tak i celé společnosti. Aby člověk dovedl kloudně využití svých odborných schopností, je třeba, aby dovedl především kloudně žítí. Všechny technické vynálezy, epochální vědní objevy, atd., nejsou-li moudře exploitovány, neulehčují a nezpříjemňují nám nikterak život. Proto také vzhledem k nedostatečnému obecnému vzdělání, na jehož základě nejsme s to umně žítí, se nedivme, že veškerý důmyslný pokrok nás dosud pramálo oblažuje a že člověk dvacátého století může právem záviděti životní pohodu i dávným pokolením, která sice žila v prostředí nepředstavitelně primitivním, avšak která prodchla své chování a konání životní moudrostí.

Kdybychom dovedli dostatečně moudře, umně žítí, plynul by náš život dozajista mnohem blaženěji a pohodlněji, takže již s tohoto hlediska je zřejmě poslání obecného vzdělání nesmírně významné. Ovšem, abychom si blíže ozřejmili tento význam obecného vzdělání, jest nezbytné zkoumati jednotlivé cesty, jimiž nás obecná vzdělanost vede k lepšímu způsobu života.

Niterný život.

Náš život se stává obecnou vzdělaností především niternější. Člověk, znalý zejména umění a filosofie, dovede čerpati ze všedního života neskonale více než člověk, který zírání na skutečnost s nejprostším a nejnerozmanitějším zaměřením. Proto se rovněž

člověk s dostatečným niterným, vnitřním životem celkem nikdy nenudí, i když žije zdánlivě nejvšednější život, jehož každý den se podobá druhému jako vejce vejci. Naproti tomu člověk, postrádající v náležité míře obecného vzdělání a vnímající skutečnost jen povrchně, propadá nejme ve chvílích úplného volna strastiplině nudě, a právě z tohoto důvodu si tak kategoricky vyžaduje nejrozličnějších povyražení, jejichž nákladnost je zajisté nemalá. Lidé zmíněného druhu nedovedou být na příklad ani chvíli doma o samotě, aniž by si připadali jako vězňové, a rovněž venku, ať již v městě nebo v přírodě, se nedovedou rozptýlit a potěšit sceneriemi a výjevy, které se každodenně naskýtají jejich očím. K své zábavě potřebují atrakce, mimořádné zážitky, které jim poskytují bary, tančírny, kabarety, kina, operetní divadla, lunaparky, nejrůznější slavnosti, veselice, sportovní utkání, hry v karty, pitky, sběratelské koníčky, hltání kilometrů, ať již pěšky nebo automobilem, atd.

Lidé neschopní vnitřního života musí nezbytně vyhledávat neustále nové a nové sensace, chtějí-li užití deprimující nudě, neboť všedním světem, natož pouhou kontemplací se nedovedou nikdy zabavit. Před svou duševní impotencí utíkají se pak často z nouze, z nedostatku neobyčejných zábav, vzruchů, velmi rádi i k jakémukoliv zaneprázdnění vůbec, jako třeba k planým společenským hovorům nad šálkem čaje, ať již v soukromí nebo v kavárnách, a přímo se hrozí každé hodiny, ve kterou by nebyli některak zaneprázdnění. Každá záležitost jest jim dobrá, umožní-li jim se zabavit. Ochoťně kráčeji na příklad k nejvzdálenějšímu ševci, neboť tak alespoň ubíjí svůj volný čas, s nímž by si, zůstavění sami sobě, nevěděli rady. Obecně nekultivovaní lidé, jejichž vnitřní život je opravdu minimální, si vyžadují zřejmě stůj co stůj stále jistých sensací, nebo alespoň jistého zaneprázdnění, aby nebyli nuceni marně hledati zdroj pobavení sami v sobě,

respektive v svých osobitých pohledech na všední skutečno, které se právě vtírá jejich smyslům. Jejich duše potřebuje nepřetržitě zevních popudů, třeba i nejplytší stravy zvenci, ačkoliv jinak, při náležité kultivaci, by byla zajisté nevysychající studnicí emocí, schopnou jim patřičně zpříjemniti i nejvšednější skutečnost, nejstereotypnější život, nezpestřený ani jedinou sensací.

Jak jsme poznali, jsou lidé hnáni k nepřetržitému zaneprázdnění, které je povětšine jen stoupou lidské energie, naivním a směšným proplytváváním času a sil, svou duševní prázdnotou. Děs z duševního vacua, který obvykle lidé zažívají, kdykoliv jejich smysly anebo údy nejsou právě něčím zaměstnány, nedoprává nikomu klid. Uchvátanost, uspěchanost, již můžeme pozorovati u moderních lidí, není zajisté jen dílem novodobého života, výrazem věku techniky a racionalisace, nýbrž z větší části spíše důsledkem útěku člověka před sebou samým, panického útěku, který má k dispozici všechny moderní technické vymoženosti. Kdybychom třeba kontrolovali pasažéry pouličních drah, pravděpodobně bychom zjistili, že dobrá polovice jich spěchá odkudsi bůhvíkam za nejnesmyslnějšími záležitostmi. Někteří projíždějí celé město jenom proto, aby si na jeho druhém konci zahráli v karty s jistou společností, druzí jezdí každodenně do své oblíbené, třebaže na hony vzdálené, kavárny nebo vinárny, jiní zase jedou ze společenské povinnosti splatiti svým známým návštěvy atd. Opravdu, spěch ve velkoměstech lze si vysvětliti povětšine vším možným jen ne kloudnou činorodostí. Lidé spěchají, aby se ohlušili, aby ani na chvíli nebyli vystaveni hrůzám ze své duševní prázdnoty, které by mohli zažiti, dejme tomu, i při loudavé chůzi. Stačí nepatrný oddech, chvilkové uvolnění pozornosti od vnějšího světa a již se lidé střetávají se svou nemilou, nudnou vlastní společností. Proto si rovněž uspořádávají svůj denní pořad naschvál tak, aby

musili stále spěchat, aby ani jedinou vteřinu nebyli nezaneprázdněni. I když si pak často stěžují na svou uspěchanost, nevěřme jim, neboť ve skutečnosti se z ní jen těší a naopak se strachují, aby se některou chvíli neocitli bez programu.

Dále nezapomínejme, že ani výkon povolání by nemusil zaměstnávat lidi takovou měrou, jak se dosud zdá nezbytné. I ve vyřizování svých pracovních úkolů a veškerých nezbytných záležitostí vůbec počínají si totiž lidé velmi neekonomicky, aby se právě co nejvíce zaneprázdnili. Na příklad spoustu nutných rozhovorů, které by bylo možno obstarati telefonicky, vyřizují lidé osobně, neváhajíce při tom vykonati ani nejdlejší pochůzky, rozličné práce, které by hravě zastali jejich podřízení, méně kvalifikovaní zaměstnanci, robí si sami, studijními formalitami, kterých po nich nikdo nežadá, zbytečně si rozmnožují agendu atd. Pro normálního člověka našich dnů jest i práce radostným vysvobozením, nemůže-li se právě zabavit jiným, příjemnějším způsobem, jako různými veselicemi, hrami, kletvením a pod., ježto nic není pro něj strašnějšího než vystáti sám se sebou.

Neustálý životní chvat, jímž jest stížen soudobý člověk západní kultury, překotný spěch, který projevují naši vrstevníci jak ve svém zaměstnání, tak i ve svých radovánkách, společenských povinnostech atd., prozrazuje zřejmě jejich duševní pustotu, vzhledem k níž se chrání před opravdovým oddechem, před odpočinkem smyslu a těla. V chvatném shonu života nacházejí lidé bláženství, kon-
trastující s trapným pocitem, který sdílejí, mají-li
se bavit sami se sebou. Dnešní evropská nebo, chcete-li, západní civilisace, je indisponovala ke kontemplaci, k niternému duševnímu životu, neboť přes jejich mnohdy rozsáhlé odborné vědomosti, přes neobvyklou vyspělost v jistém oboru vědění, se jim nedostává obecného vzdělání, jež by kultivo-
valo jejich duše.

Želíme-li dnešní lidské neschopnosti žítí niterně, vnitřním duševním životem a hrozíme-li se, kterak dnes jsou lidé chtiví sensací a jakéhokoliv smyslového nebo fyzického zaneprázdnění vůbec, nelze v tom rozhodně shledávat postulát malicherného estétství anebo snad dokonce jakousi přebujelou snobskou choutku. Dostatečným niterným životem, způsobilostí kontempace, atd. zpříjemnili bychom si totiž netušeně své pozemské plahočení a právě proto horlíme, aby se lidem dostalo výchovou v plné míře schopnosti takto žít. Tím ovšem ještě nechceme
tvrditi, že přímo niterný život sám by uváděl člo-
věka do většího bláženství než ustavičná shánka
po všemožných zábavách a zabaveních, a taktéž ani
eventuální větší blaženost niterného života nemohla
by nás sama dostatečně opravňovat k jeho propa-
gaci. Niterný život jest nám s to značně zpříjemniti
život jiným způsobem, nepřímou, svou nenákladností,
a hlavně z tohoto důvodu měli bychom se k němu
přikloniti.

Jak niterným životem, tak i neustálým vyhledáváním zábav a jiných smyslových a fyzických rozptýlení zajišťují si lidé duševní pohodu, avšak nákladnost těchto cest ke spokojenosti je enormně rozdílná. Člověk, vyžadující si senzáčních povyražení, nejrozmanitějších plytkých zábav atd., potřebuje k svému zabavení mnohem větších hmotných nákladů než člověk, žijící převážně niterným životem, k němuž mu dostačuje vlastně pouhé vzdělání. Niterným životem odpoutali bychom se tedy od mnoha a mnoha hmotných potřeb, jež dosud nesmírně zatežují naše životní náklady. Považme jen, co peněz lidé zbytečně utrácejí, nemohouce si odříci skoro každodenní návštěvu tančíren, vináren, kaváren, kabaretů, biografů a jiných zábavních podniků, projíždějice se celkem jen pro zábavu z jízdy v autech po své vlasti, zatežující veřejné dopravní prostředky z nejnícotnějších důvodů, aby navštěvovali příbuzné, ošetřovali rovy anebo spatřili roz-

ličně sensace, oddávající se nejrozmanitějším brám, ať již v karty nebo kuželky atd. Uvarovali se hrůzy ze své duševní pustoty a zabaviti se stojí lidstvo zřejmě spoustu energie, spoustu práce, již by si uspořilo, kdyby bylo s to žítí náležitým vnitřním životem.

Umění, filosofie a věda.

Jak patrně, musíme míti na niterném způsobu života, oprostujícím nás od množství všelikých více nebo méně nákladných potřeb, jakož i od nesmyslného životního chvatu, zájem již s hlediska ekonomického, národohospodářského. Jsme-li pak schopni náležitého vnitřního života na základě svého obecného vzdělání, seznáváme takto zároveň, jakou důležitost má pro nás obecné vzdělání i po této jediné stránce. Speciálně k niternému životu disponuje nás především, jak jsme konečně již předeslali, znalost umění a filosofie. Kdo chápe plně umělecká díla a kdo pronikl do myšlenkových proudů, v nichž se obráží veškeré lidské zápolení od úsvitu civilizace, zajisté netouží po zevním rozptýlení anebo alespoň nikoliv takovou měrou jako člověk, jehož znalosti a rozhledy jsou toliko odbornické.

Předně si povšimněme významu, který lze přičítati bližšímu seznámení s uměním. Umění kultivuje náš citový život a učí nás emotivně zažívat i nejušednější prostředí. Díky umění, nabyváme schopnosti shledávat krásu ve všedním světě a těšiti se tak z celého svého života a nikoliv snad jen z mála jeho svátečních chvil, postrádajících s naším normálním, každodenním životem jakékoliv spojitosti. Umělecky kultivovaný člověk, to jest člověk, naučivší se po způsobu umělců vnímati skutečno, nepotřebuje k radostnému životu umělé ráje jako jiní lidé, kteří se baví jen na veselících, v lunaparcích, zábavních podnicích a pod. nebo za opojení alkoholem a jinými fantastiky. Pod vedením umělců,

strávením uměleckých děl, mohutní náš niterný život, a to zejména po citové stránce. V tomto směru jest také třeba hledati stěžejní poslání umělecké tvorby. Umění poskytuje nám radostnější náhled na svět, učí nás co nejemotivněji prožívat skutečnost, a proto jest trapné, že je doposud většina lidí pojímá neživotně jako pouhý luxus, jako bravurní ekvilibristiku, nemající jiného účelu než dokumentovat, co všechno je homo sapiens s to dokázati.

Ovšem, aby lidé pochopili pravé poslání umění, musili by se nejdříve naučit správně chápati umělecká díla a tomu je nikdo neučí. I těm, kdož vychodili celou střední školu, zůstává zpravidla umění cizím světem, nemají-li zvláštních vloh, aby mu sami porozuměli, aby sami vystopovali jeho jádro a smysl, neboť ve škole se nevěnuje umění v pravém slova smyslu skoro vůbec péče. Jednak naše učební osnovy neznají dodnes jiného umění než slovesného. Žáci jsou sice informováni o nejrůznějších literárních dílech, avšak o výtvarném, hudebním, divadelním a jiném umění neví ve školách nic. Za druhé se pak věnuje literatuře pozornost převážně s hlediska archivářského, historického. Na příklad absolventi středních škol jsou důkladně vycvičeni v životopisech více i méně slavných autorů, dovedou hbitě odříkávat data, kdy se který literát narodil a kdy zemřel, znají různé anekdotické příběhy ze života geniálních, avšak potrhých mistrů, a pod., a rovněž tak jsou s to vyjmenovat názvy všech významnějších děl jednotlivých spisovatelů. Pokud pak jde o literaturu samu, ovládají stručné obsahy všemožných proslulých románů a kromě toho jsou též poučeni o rozličných příkrasách básnické řeči. Vědomostí tohoto druhu zatěžují pochopitelně dosti jejich paměť, aniž by z nich měli vlastně vůbec jaký užitek. Nanejvýše jsou jim zmíněné znalosti s to dopomoci k lacinému a mrzkému efektu v přítroublé společnosti, kde se jimi mohou blýsknouti. Povrchními vědomostmi z literární historie lze snad vzbuditi

podív naivních paniček a pokořiti, zahanbiti neškolené lvy salonů, více však nikoliv. K pochopení slovesného umění takovéto znalosti nikterak nepřispívají. Dosavadní školské informace o písemnictví nás naopak odvádějí od podstaty umění. Zvláště zkoušením obsahu nejpůvodnějších literárních děl se mrzačí v lidech náhled na umění, jelikož se taktó nepřímó zdůrazňuje, že námět, fabule je jeho podstatou, a přece, co záleží na fabuli, na ději?

Ani pro jediné slovesné umění nenabýváme tedy ve školách pochopení, porozumění. Na literaturu nás učí škola nahlížet jako na jisté starožitnosti, národní relikvie, ke kterým máme chovati posvátnou úctu. Dnešní učební osnovy by se pro to musily rozhodně mnoho pozměnit, než bychom mohli očekávat, že se ve škole sprátelíme s uměním jakožto s jedním z nejlepších průvodců životem nebo-li jakožto s jedním z ukazovatelů radostnějšího prožití naší pozemské pouti. Ve školách by se musili žáci seznamovat s veškerými uměními a mimo to by bylo třeba při objasňování uměleckých děl neustále poukazovati na jejich výše vylčené životní poslání, na spojitost umění se životem. S tohoto hlediska bylo by rovněž záhodno, aby při probírání slovesného umění byl kladen větší důraz na poesii než na epickou prózu, neboť lyrika je mnohem instruktivnější k pochopení podstaty umění. Předkládáme-li svému posluchačstvu jako vrcholná díla slovesného umění obsažné romány, je vždy nebezpečí, že pro záplavu děje často krajně atraktivního, neobyčejného, ujde jejich pravá, umělecká stránka pozornosti. Dále pak by bylo též velmi účelné odhalovati spojitost mezi jednotlivými druhy umění, konfrontovat zření literární se zřením výtvarným, hudebním a pod., jelikož jen tak se naučíme vnímat poesii skutečnosti vrcholnou měrou současně všemi smysly. Ovšem, jak znovu podotýkáme, jest zejména nezbytné, aby se vždy a vždy zdůrazňovalo praktické poslání umění, aby se z uměleckých děl učili

lidé po způsobu umělců nazíratí na skutečnost. Tak v nich probudíme bohatý citový niterný život, jímž se uvarují potřeby plytkých povyražení a zábav, které si začasťo vyžadují i velmi značných hmotných nákladů.

Cistě uměleckým nazíráním a rozjímáním byl by ovšem náš niterný život jednostranný. Pro niterný život jest třeba zaujmouti i naše schopnosti rozumové, intelektuální, a k tomu se nejlépe hodí filosofická výchova. Na nešlěsí se nám však dostává ve školách neměně bídneho vzdělání filosofického než uměleckého. Dokonce filosofii se věnuje skrovná pozornost jen v nejvyšších třídách středních škol, a to též právě nejméně užitečným způsobem. Znalostí několika pravidel z logiky a základních pojmů psychologických ještě nikdo nezmoudřel. Chceme-li dověsti člověka k náležitému niternému životu, chceme-li ho přimět k rozumovým spekulacím a kontemplacím, musíme ho získati pro filosofii praktičtějším, životnějším způsobem. Jest naprosto nedostatečné a vesměs dokonce zcela zbytečné obznamovat snad lidi s životopisy filosofů a stručnými, slovníkovitými charakteristikami jednotlivých filosofických nauk. Povrchními znalostmi z dějin filosofie se nespřátelí ještě nikdo s filosofii podobně jako ještě nikdo nepochopí umění, obeznámí-li se jakž takž s hlavními kapitolami z jeho dějin. Lid může získati filosofickou výchovou jediné tehdy, naučíme-li ho po způsobu filosofů přemítati s nejrozličnějších obecných hledisek o všech jevech všedního života. Podstatu filosofie nesmíme spatřovat v thesích, v poučkách rozličných filosofii, nýbrž v zásadách filosofického myšlení. Chceme-li lidi přimět, aby rozumně hloubali o svých vlastních problémech, jest bezpodmínečně nutné je především seznámiti s metodami a cíly filosofie. Nedovedou-li se sami filosoficky stavět ke skutečnosti, nejsou-li schopni nahlížet na záležitosti běžného života s hlediska filosofického, jsou pro ně veškeré

vědomosti z dějin filosofie bezcennou přítěží, nicotnou okrasou jejich plytkého ducha, kterou se slušný člověk zajisté necítí nutkán honositi.

Ovšem, aby byl člověk schopen kloudně přemýšlet a aby tak byl automaticky sváden k plnému vnitřnímu životu, nestačí ho zasvětit jen do filosofie. Kromě filosofické přípravy si vyžaduje lidský duch i jistou přípravu vědeckou, jistou obeznanost s nejrozličnějšími vědami. Ani tu však nejde v zásadě o to, seznámit se snad více nebo méně podrobněji s výsledky vědeckého badání v jednotlivých oborech, nýbrž o to, poznati ducha vědy, to jest metody a obecné problémy všelikých věd. Zel, nicméně se lidé dosud na školách seznamují s výzkumy tuctu věd, aniž by poznali vůbec povahu vědy, způsob vědeckého myšlení, který by jim byl zajisté prospěšný při každém uvažování. Učí-li se lidé všeličemu z fyziky, chemie, astronomie, biologie atd., nelze přece ještě předpokládat, že pronikli vědami, že znají byť jen jejich nejzákladnější charakter. Učitelé by měli dbáti, aby jejich svěřenci především postihli metody vědecké práce, jakož i její svízele, možnosti a cíle, neboť jinak se nenaučí vědecky myslet, i když se obtíží největším množstvím všemožných vědeckých poznatků.

Bez propagované základní filosofické a vědecké erudice nemůže být alespoň po stránce intelektuální dokonalého niterného života. Člověk, znající Sokratův životopis, látku, kterou pokládal Thales z Milétu za základ všeho jsoucna, spisy Tomáše Akvinského anebo Pythagorovu větu, Lavoisierovův zákon o nezníčitelnosti hmoty, Mendělejevovu soustavu prvků, zásady Darwinovy evoluční teorie atd., není tím nikterak více ani lépe disponován přemítání o jsoucnu, než člověk naprosto neškolený, nezátížený prázdnými vědomostmi. Nejsou-li pak lidé schopni uvažovati zhruba po způsobu filosofů a vědců o svých záležitostech a o svém okolí, to jest, nežijí-li náležitě niterným způsobem, nejsou pochopitelně

taktéž s to se sprostiti nákladné touhy po sensacích, zábavách a jiných plytkých zaneprázdněních. Vzhledem ke kultivaci našeho života je tedy dosavadní vzdělání, jehož se nám dostává ve školách, ať již v uměních nebo ve filosofii a vědách, naprosto nedostatečné, ačkoliv tu jde o vzdělání kromobyčejně naléhavé, důležité. Aby lidé žili dokonalým niterným životem a aby měli vůbec jaký podstatný užitek z tak zvaného obecného vzdělání, pro něž vyseďávají někdy i mnohá léta ve školních lavicích, jest nezbytné seznamovati je s uměním, filosofii a vědami podle zcela nových směrnic, stručně tu načrtnutých.

Mravnost a polovzdělanost.

Jestliže jsme doposud zdůrazňovali potřebu niterného života, k němuž nás lze přimět náležitým obecným vzděláním, čistě s ekonomického hlediska, není tím ovšem řečeno, že by niterný život neměl i jiné výtečné důsledky, pro které by jej bylo záhodno propagovati. Nesmírné životní náklady, jež by si lidstvo uspořilo upuštěním od svého plytkého zabavování, jsou zřejmě jen jedním z mnoha dobrodiní náležitého niterného života. Pátráme-li po dalších příznivých vlivech vnitřního života, zjišťujeme na příklad, že člověk plně duševně žijící se stává taktéž mravně, sociálně lepším jedincem.

Kdo dovede o všech věcech náležitě hloubati, kdo pozoruje a hodnotí jevy s nejrůznějších hledisek, na něž nekultivovaný člověk není s to vůbec připadnouti, poznává, kterak i zdánlivě nejjednodušší život je komplikovaný a kterak relativní jsou všechny city a pravdy, jimž jiní lidé ořikládají naivně absolutní platnost. Po citové stránce uměleckými díly kultivovanému člověku je přece jasné, že každý objekt, jakož i každý výjev lze citově hodnotiti nejrůznějšími způsoby podle toho, s jakého aspektu na něj hledíme, v jakém kontextu s ním přichází-

me do styku, a na druhé straně, je-li rovněž seznámen s duchem filosofie a věd, je si zase vědom, že s různým zaměřením lze vše též různé a mnohdy i protichůdně rozumově posuzovati. Lidé, opravdu niterně žijící, musí být nesporně mnohem snášlivější a v svých posudcích a odsudcích opatrnější než lidé, jimž vzhledem k jejich nevdělanosti je vše nad slunce jasnější. Niterným životem: sensitivním procitováním, hloubáním a rozumováním přesvědčujeme se zřejmě o potřebě duševní svobody, jakožto nejvyššího statku, z něhož se lze na tomto světě těšiti a tak v nás zároveň zmírá nebezpečný fanatismus, vedoucí k zaslepeným láskám a nenávistem, zatím co se naše rozvážlivost a tolerantnost stupňuje. Krátce řečeno, niterným životem se učíme životní moudrosti, schopné oblažiti život nejen našim spoluobčanům, společnosti, nýbrž i nám samým.

Člověk, dospěvší niterným životem k životní moudrosti, překonává všeliké malicherné chťiče a požadavky, které jinak vedou lidi k nejbarbarštějšmu sobectví, kruté panovačnosti, násilnostem atd. Jsa uvážlivý, poznává totiž, že většina zájmů, pro něž jsou lidé ochotni namnoze i zahubiti své bližní anebo procediti i vlastní krev, jsou přespříliš nezávažné, než aby je vůbec sdílel. Kdo o všem náležitě rozjímá, přestává být popudlivý a zbrklý, rozváží bedlivě veškeré své počiny a proto není schopen ztřeštěných hanebností, mrzkostí jako lidé, přímo, skoro fyziologicky reagující na zevní vzrůty. Vnitřní, kontemplativní život lidí nepochybně umravňuje, vychovává je v lepší světoobčany, vzhledem k čemuž je i s tohoto hlediska nutno přiznávatí náležitěmu obecnému vzdělání nesmírný význam, prospěšnost.

Životní moudrost bývá obvykle upírána mládeži, avšak dnes vidíme, že tato ctnost chybí i většině dospělých, ba i starých lidí, a to právě vlivem nedostatku obecného vzdělání. Lidé se učí číst, nikoliv

však myslit. Třebaže znají povrchně různé světové názory a nejrozličnější vědecké poznatky, nedovedou je náležitě zhodnotiti, neboť neznají samého ducha filosofie a vědy. „Pokrokem“ kultury, „vzestupem“ osvěty stali se z nevdělaných středověkých nevolníků polovzdělání „svobodní“ občané, jichž se je obávati mnohem více než nejnevdělanějších barbarů. Moderní doba rozvrátila staré pevné tradice a donucuje lidi vytvořiti nové. Ježto však lidem chybí obecné vzdělání, ježto jsou ponejvíce polovzdělanci, hrozí jim nebezpečí, že se dají uchvátiti kdejakými zrůdnými názory, které ve svém bezduchem fanatismu a víře v absolutní pravdy jsou s to propagovati i nebestiálnějšími způsoby. O tomto možném scestí přesvědčil nás vrchovatou měrou německý národ, který ve své polovzdělanosti uvěřil na slovo svému führerovi a v jehož nekultivovaném pojetí se stalo Nietzscheovo dílo evangeliem nejukrutnějšího fašismu.

Nevědómst zajisté nepáchá ani zdaleka tolik zela jako polovzdělanost. Seznamujíce se toliko s nejzákladnějšími poznatky vědeckého bádání, domýšlejí se lidé, že každá tištěná these, neprotivící se právě obecným postulátům logického myšlení, je nezvratnou vědeckou pravdou, pro niž je rozumné i prolévati krev nebo alespoň ztrpčovati lidem život. Jak zřejmo, může se polovzdělanost státi lehce metlou lidstva, avšak, i když se jí nestává, musíme se polovzdělání hroziti, neboť při nejmenším zabraňuje lidem dospěti životní moudrosti. Polovzdělaný člověk se totiž vzhledem k své „vzdělanosti“ vzpírá přijímatí prostě tradované příkazy životní moudrosti jakožto „vědecky“ nezdůvodnitelné postuláty, a vzhledem k své polovzdělanosti není zase schopen vyhledati si sám jiné kloudné životní zásady. Takovými polovzdělanci jsou začasto třeba hlasatelé amorálnosti. Není přece nic lehčího, sesbíráme-li trochu poznatků z filosofie a věd, než nabýti přesvědčení, že všechny ethické příkazy jsou budovány

na písku a že racionálně nelze lidem ani jediný z nich doporučit. Třeba s hlediska biologického nelze zajisté žádný ethický příkaz ospravedlnit a proto se nedivme, proč by se měl polovzdělanec zabývat etikou. Naopak, podle Darwinovy vývojové teorie je život boj, takže lze jen doporučovat, abychom se bili hlava nehlava. Silnější, zdatnější zvítězí!

Ochranou proti vylíčené zhoubné polovzdělanosti jest jediné náležité obecné vzdělání, s nímž tak zvané obecné vzdělání, kterého se dnes dostává lidem ve školách, nemá obvykle pranic společného. Dosavadní rozhled po různých vědách a jiných oborech lidského snažení, rozhled, o nějž pečují dnešní učební osnovy, naopak polovzdělanost toliko podporuje. Hrstkou povšečných vědomostí z fyziky, chemie, astronomie, zoologie, botaniky, filosofie atd. pokládají se lidé býti dostatečně poučení o všech záhadách vesmírného dění a podle toho se též staví ke všem problémům. Nejspletitější otázky se jim zdají velmi prosté a „dovedou“ je s toho nebo onoho hlediska briskně vyřešiti, ježto nikdy nenabyli ani tušení o metodách a potížích opravdového hádání a hloubání. Z toho důvodu nelze také očekávat, že by polovzdělanosti mohlo učiniti přítrž sebevětší odbornictví, sebedokonalejší vzdělání v jistém oboru, ať již vědním nebo technickém. I bezvadné odborné vzdělání jen posiluje polovzdělanost. Obzor odborníků je značně úzký, což si tiito pochopitelně ani neuvědomují, přeceňujíce své odbornictví a nesmyslně si na něm naopak zakládajíce. V kastovníckém sebevědomí a povýšenosti pokládá každý odborník právě svůj obor za nejdůležitější a naivně se domýšlí, že jen s hlediska jeho oboru lze kloudně rozřešiti veškeré problémy, s nimiž se v životě střetáváme. Tak se můžeme shledati třeba s architektem, který by nejraději sbořil celou Malou Stranu, aby tudy vedl širokou komunikaci, neboť věří, že obyvatelnost měst podporuje zásadně každý

technický pokrok a nic jiného. Jindy se zase vyskytne pokrokem uchvátaný polovzdělanec národohospodář, který by byl ochoten pozvednouti blahobyť národa usmrcováním všech jedinců, práce již trvale neschopných, jelikož se neumí dívat na lidi jinak než na pracovní jednotky a ježto jen v samé práci spatřuje poslání lidského života. Vše-liké ultrarevolucionářství, ultrapokrokovost včetně trockismu je zpravidla výrazem polovzdělanosti a ji doprovázejícího nedostatku životní moudrosti, jevem, který potvrzuje katastrofální účinky pouhého odbornictví.

Hmotné uskrovnění.

Jak zřejmo, nedostatek obecného vzdělání, zne-
možňující nám náležitý niterný život, neboli polo-
vzdělanost, respektive pouhé odbornictví může nám
ztrpčiti život i v nejideálnější organizované, socia-
listické společnosti. Má-li se státi člověk člověku
dokonalým spoluobčanem, jest třeba, aby jeho duch
byl všestranně kultivován. Niterný život je nejrůd-
nější půdou pro humanismus. Ovšem ani etický
význam niterného života není jeho poslední před-
ností. Kdo niterně náležitě žije, zbavuje se, jak jsme
právě poznamenali, všelikých chťičů a požadavků,
které zasívají mezi lidi nesvár, avšak pollačněním
podobných nicotných zájmů oprostují se lidé zá-
roveň též od všemožných více nebo méně nesmysl-
ných hmotných pořeb, na jejichž získání by byli
nuceni vynaložiti spoustu energie. Niterný život
nezbavuje tedy lidi jen potřeb, kterých si jinak vy-
žadují pro své plytké zabavení. Nilerně žijící člo-
věk se zajisté také snadno oprostí na příklad od
representačních svršků, jejichž hlavním nebo do-
konce i jediným posláním je uváděti diváky v úžas.
Kdyby lidé náležitě nilerně žili, nepotřebovali by,
dejme tomu, paradních pokojů, určených jen k tomu,
aby se jim návštěvníci podivovali, nebažili by

po samostatných reprenlačných sídlach, necítili by potrebu jísti stříbrnými přibory, píti z drahocenných křišťálových číší, vyšperkovávati si své vitriny a přiborníky luxusními zbytečnostmi, atd. Dále pak by se osvobodili i od nejrůznějších kultovních potřeb, neloužili by spočinouti po své smrti pod honosnými mramorovými náhrobky, neuctívali by své heroie pomníky, svatošlánky, obrázky, fangličkami a slavobránami, necítili by se povinnováni zajížděti i v nejzazší dál na různá posvátná místa, atd. Rovněž tak by se nedali zotročovat nesmyslnými společenskými konvencemi, pro něž utrácějí spoustu času jakož i peněz, chodíce a jezdíce s honosnými kyticemi v rukou po čistě společensky nutných návštěvách, otravující se psaním stohů novoročních gratulací nebo oblékajíce se pečlivě podle etiketních předpisů každou chvíli do jiných šatů.

Niterným životem se může člověk osvoboditi od spousty směšných potřeb, pro které lidé dosud žijí a pracují většinu svého života. Přičteme-li pak k těmto potřebám potřeby, jichž se člověk automaticky vzdává niterným životem, vzhledem k němuž nikterak netouží po neustálém čistě smyslovém nebo fysickém zabavení, je nesporné, že niterný život, ke kterému nás disponuje náležité obecné vzdělání, přispívá netušenou měrou k našemu hmotnému uskrovnění. Předně člověk niterně žijící nepotřebuje přemnohé dnešní statky vůbec jako na příklad čistě reprenlační předměty, všeliké hráčské náčiní a zařízení, výlučně kultovní stavby atd. Dále si zase nevyžaduje rozličných jiných statků v tak značné míře jako člověk všestramně nekultivovaný. Kdyby lidé pozbyli všelikých svých pošetilých zájmů, kdyby žili plně niterným způsobem, dostačovala by jim totiž zajisté zcela dobře necelá polovina dnešních komunikací, obchodů, továren, zábavních podniků a jiných zařízení, která jsou přebujelá jen proto, aby vyhověla i všem pošetilým nárokům lidstva. Konečně pak nezapomínejme, že obecně nále-

žitě kultivovaní lidé by se uskrovnili i ve svých životně nezbytných potřebách, a to tím způsobem, že by se uspokojili jejich nejlevnějším, nejekonomičtějším utvářením. Většina našich opravdu závažných potřeb je dnes zřejmě zcela zbytečně přespřilíhí nákladná, neboť lidé si z pošetilých důvodů ponejvíce žádají, aby zásadně všechny jejich svršky byly především co nejreprenlačnější a tudíž co nejdražší. Dejme tomu, lidé si zařizují své byty honosným nábytkem, jehož cena je několikanásobná oproti ceně namnoze dokonalejšího, avšak nehonosného nábytku, touží míti všechny své knihy svázány v celokožených vazbách, aby předčili své sousedy, v jejichž knihovnách jsou mnohé knihy i nevázané, opatřují své automobily individuálními luxusními karoseriemi, chtějíce se odlišiti od „plebsu“, který jezdí v sériových autech, atd. Jak zřejmo, lidé dnes hmotnými statky, respektive prací a penězi přímo plýtvají, takže si ani dobře nedovedeme představití, jak skvěle národohospodářské důsledky by mělo dokonalé obecné vzdělání všeho lidu.

Nesmyslné značné hmotné potřeby, enormní životní náklady můžeme dosud sice zaznamenali hlavně u měšťáckých vrstev, avšak proto se ještě nedomnívejme, že dělnické vrstvy jsou takovéhoho plýtvání daleky. Sociálně slabé masy lidu se více nebo méně uskrovnují v svých životních nákladech z nouze a kdyby se jim vedlo lépe, plýtvali by v tomto směru neméně než nejrozhozovačnější buržoa. Jinými slovy řečeno, v analysované přebujelé spotřebě nelze spatřovat snad pouhý symptom měšťáctví. Nedostane-li se všemu lidu důkladného obecného vzdělání, bude plýtváno prací, materiálem a časem i v socialistické společnosti, neboť, jak známo, dělné třídy vidí dosud v měšťáckém způsobu života ideál, kterého by sami chtěly dosáhnout. Za symptom měšťáctví je možno pokládat nesmyslné značnou spotřebu jedině v tom smyslu, že liberalistické hospodářství se jí nebránilo, tyjíc z ní, a že kapita-

listé neměli ani z politických důvodů zájmů na všestranné kultivaci lidstva. Oproštění lidstva od zbytečných potřeb může se stát teprve metou socialistické společnosti, nemající kořistnických zájmů, a proto je nepochopitelné, proč je obecné vzdělání ještě i dnes odstrkováno, pomijeno a zmalichernováno oproti vzdělání odbornému.

Pouhé odbornictví není a nemůže být lidstvu valně prospěšné, neboť není samoučelné. Dovední odborníci jsou třeba s to proplést celou zemi nejrůznějšími důmyslnými komunikacemi, svou úroveň neopouštějícími autostrádami, podzemními i nadzemními velkoměstskými rychlodráhami, gigantickými spojeními, obstarávanými obřimi letadly, majícími případně i raketový pohon atd., jenže všechna tato zázračná díla jsou budována alespoň v tak velkém množství a pro tak čilý provoz jen vzhledem k pošetilému mumraji lidstva. V městech nestačí k přepravě povrchová vozovka, jelikož lidé neustále popojíždějí městem za nejnícotnějšími, nejzbytečnějšími záležitostmi, silnice jsou tak enormně široké a přesto ještě namnoze přečané vozy zase proto, že v hltání kilometrů je spatřován nejlepší únik před vlastní společností, a pod. Vzhledem k spoustě pošetilých tužeb a rejdů nekultivovaných lidí máme zajisté stále nedostatek odborníků a každý člověk musí být proto také již od nejranějšího mládí zapřažen do výrobního procesu, aniž by se mu mohlo dostatí náležitého vzdělání. Rychlého výcviku v pouhé odborníky jest nám tedy třeba hlavně proto, abychom mohli co nejneodborněji žít.

Kdyby se lidu věnovalo delší školení, za něhož by jej bylo možno maximální měrou všestranně kultivovat, nesporně bychom se přesvědčili, že by tím naše výrobní schopnost nikterak neutrpěla, nýbrž že by tím naopak jen značně získala. Lidé by žili moudřeji, šetrněji a jejich hmotné potřeby by vzhledem k tomu nezalézaly naši výrobu ani poloviční měrou jako dósud. Tento předpoklad je

sotva přemrštěný, natož zcela pochybený, neboť, jak dále ve svém pojednání seznáme, snížily by se naše hmotné potřeby utěšeným obecným vzděláním ještě z mnoha jiných důvodů, než které jsme prozatím uvedli.

Závěrem ještě přehledně a stručně zhodnotíme význam, jaký pro nás má dokonalý vnitřní život, kterého je schopen všestranně vzdělaný člověk. Především jsme zjistili, že pomocí niterného života se člověk oproštuje od spousty nicotných žádostí a že se takto značně uskrovnuje v svých hmotných potřebách. Za druhé pak dospívá takovýto člověk k životní moudrosti, která ochraňuje jej, jakož i jeho spolublížní od mnohých utrpení. Díky životní moudrosti, k níž se dopracovává kontemplacemi člověk niterně žijící, přenášíme se poměrně snadno přes všemožné nesnáze a bolesti a zároveň jsme tak nabádání chovati se slušně, moudře ke svým druhům. Posléze, kromě mravního významu, přísluší niternému životu rovněž ten význam, že nám dovede oblažiti i nejvšednější život v nejvšednějším prostředí. Niterným životem se učí lidé vychutnávatí nejskrýtejší půvaby všeho dění, půvaby, které nutně utíkají nekultivovanému člověku. Člověk, schopný náležitě o všem meditovati, jak po stránce citové, tak i rozumové, se může neobyčejně těšiti i z nejprostších věcí a úkonů. Dejme tomu, dovede slastně prožívati i své každodenní usínání a procitání, posedení v samotě doma u stolu může mu poskytnouti případně exotičtější vzruchy než jaké zaznamenává sám se sebou se nudící člověk i při cestě kolem světa, jeho stereotypní neměnné procházky mohou jej mocně okouzlovati pokaždé zase jiným způsobem atd. Souhrnně řečeno, vnitřním dokonalým životem dospívá člověk k nenákladnému mravnému a blaženému životu.

Ovšem niterný život není, jak jsme již předeslali, jedinou cestou, klerou nám je náležitě obecné vzdělání s to prospívati. Všestranná kultivovanost má pro nás nesmírnou důležitost i přímo, neboť i sama o sobě usměrňuje veškeré naše jednání a konání. Člověk, jemuž se dostalo dobrého obecného vzdělání, chová se zajisté ve všech směrech zcela jinak než druzí lidé, aniž by se musil k tomu dopracovávatí dlouhými meditacemi, niterným životem. Takovýto člověk se opírá ve svém chování, rozhodování a práci o spoustu vědomostí z nejrozličnějších oborů, takže dovede o všem soudit a vše uplatnit mnohem lépe než člověk, mající toliko jisté speciální vědomosti. Ovšem, aby lidem byly všestranné vědomosti co platné, jest nutno, aby je dovedli náležitě zhodnocovat a uplatňovat, což je odvislé od jejich pochopení ducha lidského bádání a hloubání, od jejich obeznanosti s obecnými metodami myšlení, jejichž výuku jsme propagovali taktéž vzhledem k niternému životu.

Již na počátku své studie jsme se přece zmínili, že odborných znalostí může zdárně využívat jen člověk s všestranným rozhledem. Pouhý odborník, třebaže svému oboru rozumí co nejlépe, pracuje obvykle velmi špatně, neboť řeší svá díla přesprávis jednostranně, neohlížeje se na většinu postulatů, které na věci klademe zároveň s mnoha jiných hledisek. Dejme tomu, čistě odborně vzdělaný inženýr-architekt je třeba s to vyřešiti město po všech technických stránkách naprosto dokonale a přesto to může být právě nejneutěšenější město. Mnozí architekti, jak známo, spatřují ideální byt ve vrcholné hygienické spací kabině, ideální dům v pouhém konglomerátu takovýchto kabin a posléze ideální město v pravidelných blocích takovýchto domů, v blocích, které jsou od sebe odděleny prostrannými asfaltovými ulicemi, v nichž zase nevidí nic ji-

ného než komunikační spoje, koridory. K plánům podobných kamenných pouští, v nichž by všechny ulice měly stejnou tvárnost, může zřejmě dojíti toliko jednostranně technicky vzdělaný člověk, zapomínající, že člověk má ještě spoustu jiných potřeb než jen přespávatí někde, kde by nemrzl a nemohl a odkud by vycházel jenom proto, aby zašel do některé jiné budovy. Zejména architekt, má-li tvořiti dokonalá díla, musí být náležitě obecně vzdělán, aby znal všechny fyzické i psychické lidské požadavky, které jest při tvorbě životního prostředí respektovat. Přifariiti snad k odbornému technicko-uměleckému vzdělání architektů vzdělání sociologické a politické naprosto nestačí. O tom nás zejména pádně přesvědčil SSSR, odmítnuvší středoevropskou moderní socialistickou architekturu, pokoušející se vyráběti čistě konstruktivistická lidská sídliště na běžícím pásu. Sama nová sovětská architektura, zabředávající do historismu a monumentalismu, není sice o nic zdařilejší, avšak přesto přese všechno alespoň tápe po nových lepších cestách. V příklonu sovětského stavitelství k starým stavitelským formám lze spatřovati snahu zlidštití architekturu, přizpůsobit ji opětě spoustě lidských požadavků, zejména psychických, kterých moderní středoevropská architekti trestuhodně nedbali. Jest jenom litovati, že ani sovětská architekti neznají opravdu závažných lidských potřeb, takže je ukájejí jen skrovně a náhodně, více nebo méně otrocky kopírujice životnější starou architekturu, která předně ovšem ukájejí naše pošetilé žádosti, jako choutky representační a pod. Leč přes všechny omyly nových ruských architektonických směrů, tonoucích namnoze v toporné naivnosti a obludném velikášství, jest zajisté velmi potěšitelné, že soudobá architektura SSSR nepojímá člověka alespoň po způsobu Hannes Mayerů jako automat, který toliko jí, pije, spí a pracuje.

Pouhé odbornictví, bezohledné prosazování jedno-

stranných odborných požadavků nezpřijemňuje nám zřejmě život. Považme třeba, jak se snížila možnost náležitě rekreace v přírodě technickými díly, která plánovali lidé, domnívající se, že pro účel výrobní, dopravní a pod. lze znešvažit jakkoli zemský povrch. Továrnami a komunikacemi byla rozrušena i nejkrásnější přírodní zákoutí, neboť nikdo při jejich budování ani nepomyslel na člověka, hledajícího v přírodě tělesné i duševní osvěžení. Regulované řeky, do nichž jsou sváděny splašky ze spousty továren, se staly smrdutými kanály, v kterých vyhynulo všechno živočišstvo a které nás nelákají ani k posedění na břehu, natož pak ke koupání. Přemnohé krajiny doznaly zase neblahou změnu ve svém klimatu ztrátou lesů, které byly nesmyslně vykáceny v bezohledné touze po získání materiálu, a tak se staly holými pouštěmi, jež není radostné ani rychle projeti autem. Dokonce nedostatek všestranného rozhledu, naivní odbornictví ničí obytné krajiny i ve jménu samé rekreace. Dejme tomu, panenské hory naší vlasti jsou stále víc a více pustošeny, ježto bláhovci, chléjící je co nejlépe zpřístupnili rekreatům, proplétají je silnicemi, takže dnes i na hřebenech Krkonoš se prodíráme namísto klečí mezi parkujícími automobily, ztrácejíce se při tom místo v mlhách v kouři z výfuků. Příklad, dosvědčující nám stinné stránky odbornictví, poskytují nám dále též rozhlasové aparáty. Dnes, kdy skoro každá domácnost je opatřena přijímací stanicí, jest opravdu těžké, ne-li nemožné, zažítí doma v činžovním domě trochu klidu. Ze sousedstva, z horních i dolních pater anebo alespoň z protějších domů, zaléhá do našeho soukromí neustále řev amplionů, až nás z toho mnohdy bolí hlava. A přece tomuto nešvaru byli by s to radio-technici snadno odpomoci, kdyby nesledovali jen své speciální, odborné cíle a kdyby byli rovněž pamětlivi přirozeného lidského požadavku po klidu. Leč konstruktéři rozhlasových aparátů vidí v lidech

s hlediska svého oboru jen velké uši, ochotné kdykoliv cokoli vyslechnout, a proto je ještě nenapadlo zaříditi přijímače jistým, zajisté prostým způsobem tak, aby síla jejich zvuku nebyla maximálně zesilovatelná, třebaže na druhé straně vydumají skoro každou saisonu pro přijímače všeliké efektní, avšak nepodstatné technické novinky, jako automatické zapojování stanic, optické ladiče atd.

Z hrstky uvedených příkladů vysvítá snad dostatečně neutěšenost pouhého odbornictví a naléhavost obecného vzdělání každého člověka. Obecného vzdělání jest lidem nezbytně zapotřebí vlastně i proto, aby se stali dokonalými odborníky, aby byli s to opravdu správně využívat svých odborných znalostí. S tohoto hlediska mělo by se jim dostávatí hojných vědomostí ze všech oblastí lidského bádání, kteréžto poznatky by je ochraňovaly před ukvapenými či čistě odbornickými závěry, před jednostranným usuzováním, ztrpčujícím nám tak často život. Encyklopedické vědomosti mají však náležitou cenu jedině, jestliže je dovedeme kloudně hodnotiti a uplatňovati, a toho, jak jsme již několikráte podotkli, je schopen toliko člověk, obeznalý s duchem věd, s metodami myšlení a bádání. I největší všestranné znalosti nedostačují tedy samy o sobě k žádoucímu usměrnění lidského chování a konání.

Nedostatky a závady dnešního vzdělání.

Proto se také nelze nikterak těšiti z rozhledu po různých vědách, kterého nabýváme svým dosavadním školením, nevyučujícím nás zároveň vědecky myslit, uvažovat. Ovšem ani odstraněním tohoto nedostatku nebylo by plně napraveno naše obecné vzdělání, neboť dosud se ve školách obeznamuje poměrně jen s málo vědami. Lidé se učí základním poznatkům z fyziky, chemie, astronomie, botaniky a zoologie, to jest resultátům přírodních věd, kdežto

o výsledcích duchovědného bádání, o stavu soudobé sociologie, národohospodářství, ethnologie, psychologie, pedagogiky, estetiky a pod. se nedovídají zholá nic. Co ví na příklad středoškólák o člověku? Ve škole se naučí tělovědě a tak je mu předstávoán člověk jako kostlivec nebo svalovec, nikoliv však jako zoon politikon, jako osobitě smýšlející jednotka lidské společnosti, nebo, chcete-li, jako tvor, mající nejrozličnější potřeby, tužby a city, které je nucen ukájeti s ohledem na své spolubližní a s jejich pomocí. Výlučně anatomické poznání člověka je příznačné pro obecné vzdělání, jež máme dnes možnost načerpati ve školách. Poznáváme-li člověka celkem jako kostlivece, seznamuje se zase třeba se Zemí toliko jako s vesmírným tělesem, jehož povrch si mezi sebe rozdělily všeliké mocnosti, dějiny lidstva se nám zužují především na dějiny různých dynastií, atd. Sřručně řečeno, dosavadní obecné vzdělání neuschopňuje nás pro svou kusost plně pojímati a hodnotiti žádný jev, neboť vše známe toliko s více nebo méně speciálního hlediska. Z něčeho vnímáme jen bezbarvé povrch, z jiného si uvědomujeme toliko půdorys, z dalšího jediné kostru a pod. Naše obecné vzdělání je tedy nutno značně rozšířit, abychom nabyli přehledu o všech vědách a abychom tak byli s to vnímat skutečno v celém jeho rozsahu, se všech patřičných hledisek. Jinak jsme vlastně i obecným vzděláním vedeni k jakémusi odbornictví, které jeho pomocí máme právě překonávati.

Na neštěstí není však ani kusost poslední závadou dosavadního obecného vzdělání. S omezeným počtem věd, které již jsou pojaty do učebních osnov, obeznamujeme se totiž zpravidla dosti nejpným způsobem. Předně je zcela nesmyslné vyžadovati na žácích memorování spousty i velmi detailních učností z oborů, se kterými se mají jen obecně seznámiti. K tomu, abychom měli náležitě ponětí o nejrozličnějších vědách, není rozhodně zapotřebí ob-

těžkávati svou paměť precísními a podrobnými vědomostmi, které lehce shledáme v každé encyklo-dii. Naprosto dostačí, zapamatujeme-li si jen nejzákladnější ponaučení z té nebo oné vědy, to jest poznatky, nezbytné pro prvou orientaci, a umíme-li si jejich přesné znění a případné detailní doplňky hravě vyhledati v příslušné literatuře. Je trapné, že se dosud na školách nedoceňuje dobrodiní vynálezu knihtisku, již 500 let starého. Jsou-li dnes každému člověku přístupny naučné slovníky, jakož i odborné rukověti, jest zcela nesmyslné, aby se jim pokoušel konkurovati svou pamětí. Ke zkouškám nadřené vědomosti beztak nám dříve nebo později vyprchají z hlavy a náhodně třísťe, které nám z nich uvíznou v paměti, nejsou zpravidla k ničemu. Nelze se ubránit dojmu, že dnešní školák, ať již jde o kloučka, ocitnuvšího se u tabule v měšťanské škole, nebo o akademického občana, skládajícího rigorosa, se podobá koni vycvičenému v počtech. Pro laciný a neplodný cirkusový efekt, kterým působí hbité odřikávání vědomostí zkoušeného, vycházejí ze škol lidé, nemnoho lépe vyzbrojení pro život než naprostí nevzdělanci.

Vzhledem k úžasné spoustě detailních vědomostí utíkají žákům z všemožných oborů podstatné znalosti, kteréž jediné by jim mohly být kdy prospěšné. Na příklad lidé upadají povětšinou v rozpaky, mají-li ihned zodpověděti, proč jsou rostliny zelené, třebaže znají perfektně rovnici fotosynthese nebo dokonce i chemický vzorec chlorofylu. Proto by se při zkouškách mělo dbáti především o to, zda zkoušený si utvořil dostatečný celkový obraz o zkoušené disciplíně, zda dovedl postihnouti její podstatná ponaučení a nikoliv, zda je s to zodpověděti precísně několik detailních otázek. Skolní zkoušky mají mít zřejmě tórmu kolokvia, při němž by se zkoušející co nejlépe přesvědčil o pravé vzdělanosti zkoušeného, kterou není jistě schopen postihnouti ani největší spoustu otázek, zodpověditelných ponejvíce

jedním slovem. S tohoto hlediska je také třeba zvrhovati nové zkoušecí metody, pozůstávající v testech, a to zvláště, jsou-li uplatňovány i na vysokých školách, kde zejména se mají posluchači vykazovati především schopností vědecky myslet, pracovat a nikoliv snad obdivuhodnou pamětí.

Kromě toho pak nezapomejme, že mnohé vědomosti, které se nám z nejmraznějších věd vtoulají do hlavy a za jejichž neznalost býváme krutě klasifikováni, jsou nejen zbytečné, nýbrž i pošetilé. Naše vzdělání je často krámovité. Nelze přece naléztí rozumného důvodu, proč bychom měli umět odříkávat na příklad data zrození a úmrtí všech věhlasných lidí a proč by nepostačilo vědět toliko v kterém století žili. Podobné krámovité vědomosti lze spatřovati dále třeba v memorování přesných dat, kdy byly učiněny jisté důležité objevy nebo vynálezy, jména lodí slavných výzkumných expedicí, míst posledního odpočinku různých geniů, jmen a letopočtů vlády všech členů jednotlivých dynastií atd. Je opravdu trapné, že mnozí pedagogové si v takovýchto nicotnostech naopak libují a že dokonce v jejich duchu pojmají často celou učebnou látku. Kdyby si učitelé uvědomovali, proč vlastně vůbec svému oboru učí, nemohli by zajisté dojíti k stylisaci tak nesmyslných otázek jako je, dejme tomu, oblíbená otázka z dějepisu: Jmenujte mně všechny Karly, které znáte, a to po zpátku!

Vzhledem ke kusosti, nepodstatnosti nebo, chcete-li, přespřílišné detailnosti a krámovitosti našeho dnešního obecného vzdělání nelze pochopitelně očekávat, že by mohlo lidem patřičně prospívatí a že by mohla vůči němu pominout nevraživost se strany lidu. Obecné vzdělání by mohlo být lidstvu nadmíru užitečné, avšak v dnešní své podobě je za často opravdu jen zbytečným zatížením. Obecně mu lze vytknouti dnes hlavně to, že nepřiblíží k svému životnímu, praktickému poslání. Nicemu se nemáme učit jen pro ozdobu své duše nebo, lépe řečeno,

své paměti, nýbrž proto, abychom lépe a šťastněji žili, s kteréhožto hlediska má být též vyučováno veškerým vědomostem. V opačném případě je každé vzdělání jalové a právě z tohoto důvodu si lze naříkati na dnešní školy. Vždyť i odborné vzdělání, které tu nabýváme, trpí celkem týmiž nedostatky jako výuka oborům, s nimiž se máme obeznámiti jen povšechně. Rovněž v teoretickém odborném školení není náležitě rozlišováno podstatné od podružného a prospěšné vědomosti od vědomostí krámovitých. Jak jalového vzdělání se nám dostává namnoze i při čistě odborném školení, zaznamenává výstižně Jaroslav Hašek v jedné své humoresce, nazvané „Jak se lidé baví“: „Vládní rada Režábek vychovává obchodní dorost passátními větry ze své knihy o zeměpise obchodním a tím, že posluchači obchodní akademie se musí naučit nazpaměť všem městům někde v Africe mezi lidožrouty, proslulými obchodem s otroky, aby v tom bylo něco obchodního.“ (Sebrané spisy, sv. XV., str. 41.)

Niterný život a tvorba.

Kdyby se nám dostávalo náležitých vědomostí ze všech oborů lidského vědění, byli bychom především schopni, jak jsme již několikrát zdůraznili, využití mnohem lépe svých odborných znalostí. Ovšem našim odbornickým pracím mohlo by značné prospěti obecné vzdělání ještě jiným způsobem, a to vnitřním životem, k němuž nás disponuje. Člověk niterně žijící, o všem dostatečně hloubající, přichází totiž mnohdy na zcela nová hlediska, s nichž je možno na věci nazíratí, a tím se může stát ještě zdatnějším ve své odborné práci, než odborník, oplývající toliko všestranným rozhledem po různých vědách. Jen niterný život oživuje plnou měrou jakoukoliv naši tvůrčí činnost, takže i samo odbornictví si ho žádá. Máme-li si správně počínati,

má-li být každé naše jednání a konání co nejlepší, nestačí přistupovati k svým úkolům jen s nejužitečnějšími odbornými znalostmi a všestranným rozhledem. nýbrž i s životní moudrostí, s bohatými zkušenostmi, k nimž jsme neodvisle na právě daném problému dospěli dlouholetým niterným životem: sensibelním pozorováním, kontemplacemi atd. Žádné hloubání není bezúčelné i proto, že nikdy nevíme, k čemu se nám v praxi bude hoditi. Jen plytký duch může pohlížet na kontemplujícího člověka jako na promarnovatele času. Staré přísloví zní: Dvakrát měř, jednou řež!, avšak mělo by spíše zníti: Tisíckrát měř, jednou řež! Kdyby se lidé tisíckrát zamyslili, je dokonce možné, že by často vůbec neuznali za vhodné řezati, přistoupiti k dílu. Dnes, v době naivního kvantitativního hodnocení práce jsou i kulturní pracovníci posuzováni podle množství svých děl, a tak třeba čile projektující architekt bývá vynášen nad architekta převážně přemýšlejícího. A přece, hodnotíme-li překotná díla novodobé architektury, můžeme plně souhlasiti se zdánlivě kuriosním názorem Ladislava Žáka: „Ukáže se důležitost nejen nového kvalitního budování, ale i záměrného nebudování, vědomé a pokrokové zdržlivosti, úmyslné a osvícené tvůrčí nečinnosti. Bude nutno uznat pravdu na prvý pohled překvapující, že nedělat nic je za některých okolností správnější, užitečnější a záslužnější než dělat něco špatně, nebo konat něco špatného, nemístného, zbytečného a škodlivého.“ (Volné sméry, roč. 1944 č. 9.) Jen považme, kolik hodnot bylo částečně nebo úplně zničeno uchvátanou činorodostí lidí, nezamyslivších se náležitě nad svými pracovními úkoly. Niterný život je solí všeho podnikání a proto bychom si měli alespoň neméně vážiti lidí dumajících, ať již doma nebo na procházkách, než lidí ustavičně poskakujících u svých pracovních stolů.

Jak jsme podotkli na počátku své studie, lze shledávati souhrnně poslání obecného vzdělání v dovednosti co nejdokonaleji žiti. Vzhledem k tomu jest ovšem naléhavé, aby se lidem dostávalo při jejich obecné kultivaci, kromě průpravy k plnému citovému i intelektuálnímu životu a všestranného rozhledu po všech oborech lidského bádání, rovněž přímého poučení o kloudném, rozvázném životním slohu. Nemůžeme přece vyžadovat, aby se každý člověk sám dopracoval ve všech ohledech životní moudrosti, rozumných životních způsobů, i když by byl jinak náležitě obecně vzdělán. Bylo by to neekonomické a ve většině případů i beznadějné, nemožné. Zejména, chceme-li, aby si osvojily správný životní styl nejširší masy, je nezbytné, aby lidé byli i přímo poučováni o nejdokonalejších formách svého jednání a konání, abychom je seznamovali s nejužitečnějšími obecnými pracovními způsoby, s opravdu rozumným využitím volných chvil, s náležitým společenským chováním, s nejrůznějšími hygienickými potřebami a praktikami, s kultivovaným bydlením, oblékáním a stravováním, s racionalisačními postuláty atd. Lidé obecně vzdělání mohou samostatně cíliti k lepšímu životnímu slohu zřejmě teprve tehdy, jestliže si osvojí alespoň základní konkrétní směrnice těžkého umění správně žiti, a to ve všech odvětvích, vzhledem ke všem svým životním projevům.

Dnes, v době vědního pokroku a racionalisace, je tvorba utěšeného životního slohu vlastně speciální vědní disciplinou, vyžadující si nepřetržitého bádání a mnohaletých zkušeností spousty lidí. Je-li tedy tvorba a kritika životních způsobů samostatnou vědou, mělo by se již i z tohoto prostého důvodu dostávati lidem v rámci všeobecného vzdělání také přímého poučení o náležitém životním slohu. Je opravdu nesmírně podivné, že se na tuto disciplinu

linu skoro úplně zapomíná, zvláště když si uvědomíme, že veškeré obecné vzdělání má nás konec konců vésti právě k dokonalému způsobu života. Ják známo, učí se na dnešních školách žáci tu a tam nanejvýše jen společenskému chování, jemuž pochopitelně přísluší velmi nepatrný podíl na kultivaci veškerého našeho života. Dále pak se ještě vyučuje v tomto oboru převážně různým neživotným etiketním zvyklostem, které jsou naopak hodny vymýcení. Tím ovšem nechceme nikterak zásadně podceňovat a zmalichernovat význam společenské výchovy, než zároveň by mělo být započato s kultivací lidského života i v nespočetných ostatních směrech, které jsou při nejmenším neméně důležité.

O tom, že lidé žijí vesměs v mnoha ohledech velmi neutěšeně a že tudíž ani nejkultivovanější lidé nejsou schopni v každém ohledu se sami kultivovat, není zajisté sporu, a proto musíme jen litovati, že samému životnímu slohu není věnována ve školách pozornost. Lidé se většinou řídí ve svých životních způsobech tradičními mravy, trpné přejímanými nesmyslnými zvyklostmi, aniž by si to vůbec uvědomovali. Kterak nám steré zvyklosti zabrahňují kultivovaně, to jest co nejhospodárněji a při tom co nejpohodlněji žítí, nelze tu pochopitelně vypisovat. Leč pro povšechnou informaci uvedme alespoň jeden příklad. Vzhledem k své konservativnosti, nedostatečnému obecnému estetickému citění, bláhovým společenským příkazům atd., zařizují si lidé většinou své příbytky krajně neutěšeným způsobem, přespříliš nákladně, nepohodlně a nevkusně. Proto také málokterý náš vrstevník okusil již slast, kterou by mohl zažítí, sedě na opravdu rozumně řešeném křesle, pohodlí, jež by mu skýtala vrcholně účelně řešený šatník, nebo pocit útulného soukromí, který by vyvěral z ovzduší dokonale zařízeného bytu. Tento příklad jsme si zvolili úmyslně, jelikož právě ve svých svrscích, ve své hmotné kultuře projevují lidé vesměs nejbídnější úroveň. I nej-

kultivovanější vrstvy žijí často v příbytcích hodných hokynáře. Dejme tomu, je přímo příznačné, že pod skvělými uměleckými obrazy se shledáváme v domácnostech zpravidla s nejstupidnějšími třetami, jako s pompesními vázami, naivními dečkami a polštáři, jarmarečními památkami a pod., nebo že člověk, projevující v poesii nejvybranější vkus, je ochoten si zakoupiti manželskou postel s nočními stolky a zavěsiti si nad ni dokonce kýčářský barvotisk boží rodičky.

Duchovní kultura nás sice disponuje ke kultuře hmotné, avšak, jak patrně, sama nás k ní přímo nedovádí. K hmotné kultuře, jakož i k jiným průkazům všestranné kultivovanosti jest tedy nezbytně zapotřebí, aby se lidem dostalo konkrétního poučení o správných životních způsobech. Ptáme-li se pak, proč je vůbec krajně žádoucí, aby lidé žili ve všech směrech kultivovaně, nezapomeňme podotknout, že to je důležitý postulát i s hlediska ekonomického. Již dříve jsme poukázali na nesmírné zbytečné výdaje, plynoucí lidem z toho, že se nedovedou rozumně zabavovat a že sdílejí všemožné pošetilé zájmy, jsouce neschopni dostatečně žítí niterným způsobem. Nyní pak se musíme ještě obeznámit s úspornými možnostmi dokonalého životního slohu v jiných směrech. Lidé by si ušetřili zajisté mnoho práce, starostí a peněz, kdyby žili co nejracionalisovaněji, kdyby dovedli svou potřebu vrcholně racionalisovat. Považme třeba, jak zbytečně vysoké jsou naše životní náklady jen proto, že bydlíme a že se stravujeme neracionalisovaně. Kdyby lidé bydlili v domech se společnou obsluhou a kdyby se stravovali v restauracích, ušetřili by si značné výdaje, spojené s vybavením soukromých kuchyní, s rozšířením příbytků o kuchyně, spíže a pokoje pro služebné, a pod. Dále by se též naše životní náklady značně snížily, kdybychom si dovedli náležitě vybírat své svršky. Dnes se zásobujeme nadměrnou spoustou všelikých věcí převážně proto, že si je nevybíráme

s náležitým rozmyslem. Na příklad kávostrój, který jsme si zakoupili, poněvadž se nám zdál levný, ukáže se značně nedokonalým, a tak si za měsíc koupíme jiný, nový, který nám nejspíše taktéž nebude náležitě vyhovovat, ježto jsme si ho vybrali zase třeba toliko z důvodů estetických. K plýtvavému zakupování dostačuje nás ponoukati dokonce i sama naše nekultivovanost v estetickém hodnocení všedních denních potřeb. Pokud jde o svršky, jeví podivné estetické rozmory namnoze i lidé zběhlí v umění, zakupující si obvykle esteticky méněcenné věci, které je pochopitelně za čas omrzí. Kdyby si lidé dovedli vybrat předměty opravdu výsoce kvalitní, jak po stránce užitekvy, tak i estetické, zajisté by stále netoužili po novinkách a nevyřadili by tolik věcí předčasné z potřeby. Ovšem uvedené příklady ani zdaleka nevystihují hospodářskou závažnost správného způsobu života ve všech ohledech. Není snad jediného životního projevu, jehož nekultivovaný provoz by neměl za následek národohospodářské škody. Vždyť i kultivované stolnění by nám dopomohlo k mnohým úsporám, ježto přes svou větší hodnotnost by bylo zajisté prostší, méně nákladné než dnes. Dobrý životní styl a tudíž i jeho přímá výuka není tedy zřejmě zbytečným, přemrštěným požadavkem.

Nové pojetí dějepisu a zeměpisu.

Vzhledem k neutěšenému soudobému obecnému vzdělání nepřikládají ovšem ani nejkultivovanější lidé životnímu slohu přílišný význam a namnoze ani netuší, že by se měla a vůbec mohla věnovati seriosní, vědecká pozornost kdejakému životnímu projevu, jako třeba našim zábavám a povyražením, způsobům ulehání nebo sedění, erotické dovednosti atd. Ba širším vrstvám jest dokonce z týchž důvodů životní sloh i jakožto prostý pojem neznámou veli-

činou. Lidem tane totiž povětšinou pod dojmem sloh na mysli výhradně sloh umělecký nebo případně jen stavitelský. Naproti tomu málokdo si správně uvědomuje, že slohová nejsou jen umělecká díla a maximálně snad rovněž ještě naše svršky, nýbrž i lidské myšlení, reagování, společenské chování, milování atd. Sloh se zračí ve všech životních projevech a, jestliže si to lidé neuvědomují, lze z toho viniti především dnešní bezduché vyučování dějepisu a zeměpisu.

Z dějin se hlavně učíme letopočtům, kdy vládl ten nebo onen panovník, kdy byla svedena jistá bitva, kdy se který národ objevil v historii, kdy si jeden stát podmanil druhý atd., a všechny tyto děje se nám promítají nanejvýše do tří hlavních kulturních ér, jimiž je starověk, středověk a novověk. Co je nám pak známo i o těchto nejodlišnějších lidských epochách je zoufale nedostatečné. Starověk jest pro nás Akropolis nebo Forum Romanum a lidé chodící v togách, středověk nám dostatečně symbolisují gotické katedrály, kolem nichž se rozprostírala středověká města, oplývající klikatými uličkami a dobývaná občas vojáky v brnění, a posléze novověk pojmáme zase prostě jako věk významných objevů a technického pokroku. Nikoho zřejmě ani nenapadá, že člověk z antického fora nebo člověk, stavěví gotický dóm, by býval měl jiné zájmy než člověk, jedoucí dnes autem po Václavském náměstí, a že by léz býval zcela odlišně smýšlel, hodoval, bydlel, spal, miloval, bavil se, rekreoval atd. Přesto, že lidé znají všechny mocnáře, panující v nejrozličnějších zemích od úsvitu civilisace, jakož i kdejaké válečné výpravy, královraždy, revoluce, míry, pakty a smlouvy, nedovedou si učiniti náležitý celkový obraz ani o jedné z dějinných epoch. Představují si totiž, že se lidé chovali a jednali vždy stejně jako dnes, nerozhodně na tom, zda stavěli své domy po způsobu antického, gotického, renaissančním, barokním nebo secesním, a přece

všechny kulturní éry se osobitě projeví ve všech odvětvích života. Při vyučování dějinám měli by se proto žáci seznámiti především s veškerými slohověmi rozdíly jednotlivých historických ér a se základními, převážně sociálními a ekonomickými podmínkami, jež vedly k takovému nebo onakému životnímu výrazu. Stručně řečeno, z dějin se máme poučiti o rázu, duchu rozličných dob, a to ve všech ohledech. Pouhá suchá data ať již význačných nebo malicherných událostí nejsou nikterak s to zúrodnit našeho ducha. Jak patrně, nabudou dějiny praktického významu jediné tehdy, stanou-li se převážně historii životního slohu.

Totéž, co lze vytýkati dnešnímu vyučování dějinám, lze rovněž vytýkati našemu dosavadnímu zeměpisnému školení. Právě tak jako nás historie neinformuje o rázu jednotlivých kulturních epoch, tak se zase ze zeměpisu nedovídáme nic o rozmanitém životním slohu lidí, žijících v různých krajích a zemích. Vzhledem k tomu si lidé obvykle představují alespoň všechny země obývané bělochy po způsobu své vlasti. Největší města světa jsou pro ně toliko větší Prahy, v Kordilérách vidí jen větší Krkonoše atd., takže, dostanou-li se kdy do ciziny, podivují se, že v Londýně jim neservírují vepřovou s knedlíky, že v Paříži nejsou buffety, kde by v kteroukoliv denní dobu mohli něco pojísti, že v amerických hotelích nečistí nikomu boty a že v nich namnoze trvale bydlí i velmi bohaté rodiny, že ve Skotsku nejedí v neděli ani vlaky, a pod. Lidé západní, nebo, aby bylo jasno, bělošské kultury se neliší od sebe zajisté jen místem svého pobytu, nýbrž více méně celým svým životem, všemi svými zvyky a mravy, podle toho, kterou kulturní oblast právě obývají. Při vyučování zeměpisu měl by se zřejmě klásti důraz hlavně na to, abychom se seznámili s duchem, s životními zvyklostmi jednotlivých národů a ras, pročež, obdobně jako historie, má býti zeměpis zejména geografii životního slohu.

Ve škole jsme se s píli učili mnohé historické a zeměpisné údaje třeba o Číně a přes všechny tyto vědomosti zůstala nám Čína vlastně naprosto neznámou, cizí. Naproti tomu, kdo přečetl i jen několik kapitol z knihy Lin Jutanga „Můj národ a má vlast“, poznal základní charakter Číňanů, ducha čínského národa, který mu zůstane navždy v paměti jako vzácný plod tisícileté kultury, obdivuhodné životní moudrosti. Z toho je zřejmé, že výše propagované zaostření historie a geografie by přispívalo netušenou měrou k naší obecné vzdělanosti a tím i k naší všestranné životní kultivovanosti.

Zobecnění a prodloužení studii.

Jak jsme se přesvědčili ve své studii, mohlo by býti obecné vzdělání nesmírně důležité, významné, kdyby se mu dostávalo patřičné péče. Dnešní obecné vzdělání jest naproti tomu celkem neplodné, takže nás povětšinou opravdu jen olupuje o čas. Náprava obecného vzdělání jest tedy naléhavá a, chceme-li ji uskutečnit, je předně nutno obecné vzdělání zživotnit, uzpůsobit jeho praktickému poslání. Dále pak musí být též značně rozšířeno. Ovšem náležité reformování našeho obecného vzdělání by se neobešlo v leckterých směrech bez hlubších zásahů do našeho života. Především by si tato reforma vyžadovala prodloužení povinné školní docházky o několik let, neboť do čtrnácti roků, za pouhých osm let školení, jest prakticky naprosto nemožné poskytnouti lidem dostatečné obecné vzdělání. Ideální by nejspíše bylo, kdyby se každému člověku dostalo plného středoškolského vzdělání. Zdá-li se to dnes ještě nemožné, nezapomínejme, že spouště lidí se zdála nemožná a zbytečná při svém zavedení i pouhá obecná povinnost docházeti vůbec do nějaké školy. K čemu nám vlastně jsou platny všechny epochální vynálezy a objevy neboli všechen vědní a

technický pokrok, když nám nedodává ani trochu více volna, kterého máme tak zapotřebí již i k zvýšení svého vzdělání?

Pochopitelně musilo by se pak patřičně prodloužit též vysokoškolské studium, kde by se kromě odborného vzdělání dostávalo posluchačům i vyššího vzdělání obecného než na střední škole. Všechny reformy by však byly málo platné, kdyby se zároveň nezvýšila kvalita pedagogů. Dnes můžeme alespoň s potěšením vítati vládní rozhodnutí o povinném vysokoškolském vzdělání učitelstva národních škol. Ovšem nevíme ještě, jak toto vzdělání bude vyhlížeti, a pak nečekejme zázraků jen od něho samého. I středoškolstí profesori mají vysokoškolské vzdělání a přece je mezi nimi dosti jedinců, jejichž pedagogická činnost je nevalná. Tomu se nelze pochopitelně diviti, je-li nám známo, že vysokoškoláci nemají v státních službách, žel, ani dnes na začátku své kariéry větší plat než nekvalifikovaní dělníci. Nebudou-li pedagogové sociálně zabezpečeni úměrně svému důležitému poslání, nebude nikdy zabezpečena ani patřičná úroveň našeho školství.

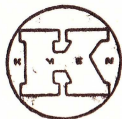
Dovětek o architektuře.

Závěrem naší studie nebylo by správné a spravedlivé ještě nepřipomenouti, že na potřebu náležitěho obecného vzdělání narazila v dnešních dobách především architektura. Architekti, utvářející naše životní prostředí, poznali, že ve své tvorbě nemohou vystačiti se svými speciálními, odbornými znalostmi, mají-li uspokojiti všechny fyzické i duševní nároky, které lze klásti na okolí námi obývané. Dále si pak architekti rovněž uvědomili, zjišťujíce příčiny, proč dnešní lidé tak špatně bydlí, byť za nejvýhodnějších materiálních podmínek, proč naše města jsou tak neobyvatelná atd., že maximální obecné vzdělanosti jest zapotřebí nejen jim samým,

nýbrž i nejširším lidovým vrstvám. Jinak se náš život nemůže po všech stránkách pozvednout. Vzhledem k nesmírné oblasti zájmů, které musí tedy dobrý architekt sdílet, jest rovněž celkem samozřejmé, že z nejiných řad než architektských vyšlo též prvé volání po výzkumu a tvorbě nového, lidového životního slohu. V tomto smyslu upozorňuje autor především na studie a spisy Karla Honzika a Ladislava Záka. V dnešní době nabývá rozhodně architektonické bádání a tvorba netušeně velkého kulturního významu, a tak se zdá, že si architektura v kulturním životě dobude vůdčí úlohy, a to nikoliv nebo snad netoliko jako „Gesamtkunstwerk“, jako mnohostranné umělecké odvětví, jímž už kdysi bylo, nýbrž jako resultát veškerého vědeckého bádání a všestranné umělecké, citové vyspělosti.

BOHUSLAV BROUK:
ZÁVAŽNOST OBECNÉHO VZDĚLÁNÍ

Jako 96. číslo Svazků úvah a studií za redakce doc. dr. Františka Kovárny vydal Václav Petr v Praze roku 1946. I. vydání (3.300 výtisků), s obálkou a v úpravě Jaroslava Švába vytiskla „Osvěta“, společnost s o. r. ve Valašském Meziříčí. Cena 7 Kčs.

NOVÁ ČÍSLA SVAZKŮ

vyšlá od revoluce

- č. 91. EMIL SOBOTA, BODRÝ BYROKRAT O SVÝCH ZKUŠENOSTECH
č. 92. FR. PRAŽÁK, VÝZKUM ČESKÉHO DÍTĚTE
č. 93. OTAKAR ODLOŽILÍK, TVÁŘ AMERIKY
č. 94. Dr. Ě. ČAPEK, ZNOVUVZKRÍŠENÍ ŠKOLSTVÍ
č. 95. J. L. FISCHER, DEN PO VÁLCE
č. 96. BOH. BROUK, ZÁVAŽNOST OBECNÉHO VZDĚLÁNÍ
-

v nejbližší době vyjdou

JIRINA POPELOVÁ, HOVORY S NENAROZENÝM
ARNOŠT BLÁHA, PROBLÉM LIDU

JOSEF ZEMAN, O PŘÍŠTÍ POESII

ALBERT PRAŽÁK, VLAST A NÁROD V ČESKÉM
PÍSEMNICTVÍ II. vydání

A. M. PÍŠA, POESIE SVÉ DOBY II. vydání

VÁCLAV VOJTÍŠEK, ČESKÁ MĚSTA II. vydání

Citovat z obsahu dovoleno pouze s uvedením pramene a názvu sbírky.
„**SVAZKY ÚVAH A STUDIÍ**“ vycházejí ve volných lhůtách za redakce
doc. dr. Fr. Kovárny. Odebíratí lze na předplatné i jednotlivě v každém
knihkupectví nebo přímo v

NAKLADATELSTVÍ VÁCLAV PETR, PRAHA II., JEČNÁ 36